

Deset mišljenja Badinterove komisije

Mišljenje br. 1, 10. decembar 1991.

Predsednik Arbitražne komisije primio je sledeće pismo od lorda Karingtona, predsednika Konferencije o Jugoslaviji, 20. novembra 1991. godine:

“Suočili smo se sa krupnim pravnim pitanjem. Srbija smatra da su republike koje su proglasile, ili će proglasiti sopstvenu nezavisnost i suverenitet napustile ili će uskoro napustiti SFRJ koja će uprkos tome nastaviti da postoji. Ostale republike, nasuprot tome, smatraju da nije u pitanju otcepljenje već dezintegracija i prestanak (postojanja) SFRJ kao rezultat istovremene namere jednog broja republika. One smatraju da šest republika treba da budu ravnopravni naslednici SFRJ bez prava bilo koje od njih, ili grupe (republika), da polažu pravo da bude (ili budu) njen nastavljajući. Želeo bih da Arbitražna komisija razmotri slučaj i formuliše mišljenje ili preporuku koja se može smatrati korisnom.”

Arbitražna komisija visoko je cenila beleške i dokumente dostavljane od republike Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Makedonije, Crne Gore, Slovenije, Srbije i od kolektivnog Predsedništva SFRJ.

1. KOMISIJA SMATRA:

- a. Da odgovor na pitanje treba da bude zasnovan na principima javnog međunarodnog prava koja služe da definišu uslove pod kojima se konsitituiše država; da je u ovom pogledu postojanja ili nastajanja države, priznavanje od strane drugih država čisto deklarativne prirode;
- b. Da se država definiše kao zajednica koja sadrži teritoriju i stanovništvo podređeno organizovanoj političkoj vlasti; da se takva država karakteriše kao suverena;
- c. Da su zbog primene ovih kriterijuma oblik i unutrašnja politička organizacija i ustavne odredbe potpune činjenice, mada je potrebno to tretirati unutar poretka koji određuje vrstu vlasti nad stanovništvom i teritorijom;
- d. Da u slučaju federativnog tipa države koja sadrži zajednice koje imaju određeni stepen autonomije i povrh toga vrše vlast u zajedničkim federativnim institucijama, postojanje države proizvodi činjenicu da federalni organi predstavljaju sve delove federacije i vrše vlast;
- e. Da, u saglasnosti sa prihvaćenom definicijom u međunarodnom pravu, izjavljivanje “državne sukcesije” znači zamenu jedne države drugom u preuzimanju odgovornosti za međunarodne odnose povodom te teritorije. Do ovoga dolazi u slučaju promene u teritoriji države. Fenomen sukcesije države regulisan je principima međunarodnog prava, na kojima su zasnovane Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. i 8. aprila 1983. U saglasnosti sa ovim principima rezultat sukcesije mora da bude pravičan: dotične države su slobodne da ustanove pravila i uslove dogovora. Štaviše, neporecive norme opšteg međunarodnog prava i naročito poštovanje osnovnih prava individue i prava naroda i manjina obavezujuće su za sve strane u sukcesiji.

2. ARBITRAŽNA KOMISIJA KONSTATUJE DA:

a. Mada je SFRJ do sada zadržala svoj međunarodni subjektivitet, naročito u međunarodnim organizacijama, republike su izjavile želju za nezavisnošću:

— Slovenija, referendumom decembra 1990. godine, kome je sledila Deklaracija o nezavisnosti od 25. juna 1991. godine, suspendovana na tri meseca, pa potvrđena 8. oktobra 1991;

— Hrvatska, referendumom održanim maja 1991. kome je sledila Deklaracija o nezavisnosti od 25. juna 1991, suspendovana na tri meseca, pa potvrđena 8. oktobra 1991;

— Makedonija, referendumom održanim u septembru 1991. za suverenu i nezavisnu Makedoniju u okviru asocijacije jugoslovenskih država;

— BiH rezolucijom o suverenosti prihvaćenoj u Parlamentu 14. oktobra 1991. čija se valjanost osporava od strane srpske zajednice u BiH.

b. Sastav i rad osnovnih organa federacije, bilo da je to savezno Predsedništvo, Savezno veće, Veće republika i pokrajina, SIV, Ustavni sud ili savezna armija više ne dosežu kriterijume sudelovanja i predstavljanja svojstvene federalnoj državi;

c. Pribegavanje sili dovelo je do vojnog sukoba između različitih delova federacije što je izazvalo smrt hiljada ljudi i dovelo do ogromog razaranja za samo nekoliko meseci. Vlasti federacije i republika pokazale su se nemoćne da obezbede poštovanje jednog za drugim dogovora o prekidu vatre zaključenih pod okriljem EZ ili OUN.”

3. U SKLADU SA TIME, ARBITRAŽNA KOMISIJA JE MIŠLJENJA:

— Da je SFRJ u procesu raspadanja;

— Da je na republikama da reše one probleme državne sukcesije koji mogu proizići iz ovog procesa u skladu sa principima i pravilima međunarodnog prava uz posebnu pažnju prema ljudskim pravima i pravima naroda i manjina;

— Da je na onim republikama koje to žele da zajednički deluju na stvaranju nove asocijacije koja bi imala demokratske institucije po njihovom izboru.

Mišljenje br. 2, 11. januar 1992.

Predsednik Arbitražne komisije primio je 20. novembra 1991. godine pismo kojim se predsednik konferencije za mir u Jugoslaviji lord Karington obraća komisiji za mišljenje o sledećem pitanju koje je postavila Republika Srbija:

“Da li srpsko stanovništvo iz Hrvatske i Bosne i Hercegovine kao konstitutivan narod Jugoslavije uživa pravo na samoopredeljenje?”

Komisija se upoznala sa promemorijama, primedbama i dokumentima koje su im dostavile republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Slovenija, Srbija, Predsedništvo SFRJ, "Skupština srpskog naroda iz Bosne i Hercegovine".

1. Komisija smatra da u trenutnoj fazi razvoja međunarodno pravo ne precizira sve posledice prava na samoopredeljenje.

Ipak je utvrđeno da, ma kakve bile okolnosti, pravo na samoopredeljenje ne može dovesti do izmena granica koje postoje u trenutku nezavisnosti (uti possidetis juris), osim u slučaju da se zainteresovane države suprotno dogovore.

2. Ukoliko u okviru jedne države postoji jedna ili više konstitutivnih grupa, jedna ili više etničkih, verskih, jezičkih zajednica, ove grupe imaju, u skladu sa međunarodnim pravom, pravo na priznavanje njihovog identiteta.

Kako je Komisija istakla u svom mišljenju br. 1. od 29. novembra 1991. godine, koje je objavljeno 7. decembra, u skladu sa normama koje sada predstavljaju imperativne opšteg međunarodnog prava, države su dužne da obezbede poštovanje prava manjina. Ovaj zahtev se postavlja svim republikama u odnosu na manjine koje su ustanovljene na njihovim teritorijama. Stoga, srpsko stanovništvo iz Bosne i Hercegovine i Hrvatske treba da uživa sva prava koja su prema važećim međunarodnim konvencijama priznata manjinama. Kao i nacionalne međunarodne garancije u skladu sa načelima međunarodnog prava i odredbama poglavlja II nacrta konvencije usvojene 4. novembra 1991. koju su prihvatile ove republike.

3. Osim toga, član 1. oba međunarodna sporazuma koja se odnose na prava čoveka iz 1966. godine, utvrđuje da je pravo na samoopredeljenje načelo kojim se štite prava čoveka. Na osnovu tog prava svako ljudsko biće može da zahteva da izrazi svoju pripadnost etničkoj, verskoj ili jezičkoj zajednici po svom izboru.

Po mišljenju Komisije, jedna od posledica tog načela mogla bi da bude da — na osnovu sporazuma između republika — pripadnicima srpskog stanovništva u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj, ukoliko to žele, može da bude priznata nacionalnost po njihovom izboru sa svim pravima i svim obavezama koje iz toga proističu kada je reč o svim zainteresovanim državama.

4. Shodno tome, Arbitražna komisija smatra:

— Da srpsko stanovništvo u Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj ima pravo da uživa sva prava priznata manjinama i etničkim grupama međunarodnim pravom i odredbama Nacrta konvencije konferencije za mir u Jugoslaviji od 4. novembra 1991. godine na čije su se sprovođenje obavezale republike Bosna i Hercegovina i Hrvatska.

— Da te republike moraju da obezbede pripadnicima tih manjina i tih etničkih grupa sva prava čoveka i osnovne slobode priznate međunarodnim pravom, uključujući i, u slučaju potrebe, pravo na nacionalno opredeljenje.

Mišljenje br. 3, 11. januar 1992.

Predsednik Arbitražne komisije primio je 20. novembra 1991. godine pismo kojim se predsednik Konferencije za mir u Jugoslaviji obraća Komisiji za mišljenje o sledećem pitanju koje je postavila Republika Srbija:

“Da li se prema međunarodnom javnom pravu unutrašnje linije razgraničenja između Hrvatske i Srbije s jedne strane i Srbije i Bosne i Hercegovine s druge strane mogu smatrati, granicama?”

Komisija se upoznala sa promemorijama, primedbama i dokumentima koje su joj uputile republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Slovenija, Srbija, Predsedništvo SFRJ i “Skupština srpskog naroda Bosne i Hercegovine”

1. Komisija je u svom mišljenju br. 1. od 29. novembra 1991. godine koje je objavljeno 7. decembra konstatovala da se Socijalistička Federativna Republika Jugoslavija nalazi u procesu raspadanja.

Shodno tome, uzimajući u obzir činjenicu da su republike Hrvatska i Bosna i Hercegovina, između ostalih, zatražile međunarodno priznavanje kao nezavisne države, Komisija je svesna da se odgovor na pitanje koje je postavljeno mora naći u kontekstu nejasne i nestabilne situacije i smatra da se mora zasnivati na načelima i pravilima međunarodnog javnog prava.

2. Shodno tome, mišljenje Komisije je da čim proces u SFRJ bude doveo do stvaranja jedne ili više nezavisnih država, problemi granica, naročito oni koji se tiču republika na koje se odnosi postavljeno pitanje, moraće da se reše u skladu sa sledećim kriterijumima.

Prvo — spoljne granice će morati da se poštuju u svim slučajevima, u skladu sa načelom na koje se podseća u Povelji UN, deklaracijom koja se odnosi na principe međunarodnog prava koji se tiču odnosa prijateljstva i saradnje između država, u skladu sa Poveljom UN, Rezolucija 2625 (XXV) Generalne skupštine UN i u skladu sa Završnim aktom iz Helsinkija, i kojim se inspiriše član 11. Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. godine o sukcesiji država na planu ugovora.

Drugo — demarkacione linije između Hrvatske i Srbije ili između Srbije i Bosne i Hercegovine ili, eventualno, između drugih susednih nezavisnih država, moći će da se menjaju samo putem slobodnog i međusobnog dogovora.

Treće — ako se ne dogovori suprotno, ranije granice poprimaju karakter granica koje štiti međunarodno pravo. To je zaključak na koji navodi princip poštovanja teritorijalnog “status quo” i naročito princip: “uti posidetis juris qui”, — iako prvobitno priznat prilikom rešavanja problema dekolonizacije u Americi i Africi, predstavlja danas princip koji ima opšti karakter kako je saopštio Međunarodni sud pravde (pitanje pograničnog spora Burkina Faso — Republika Mali koje miruje od 22. decembra 1986. godine, zbornik 1986, paragraf 20, strana 565):

“Ovaj princip međutim nema karakter posebnog propisa koji je neodvojiv od sistema utvrđenog međunarodnim pravom. On predstavlja opšti princip koji je logično povezan sa pojavom sticanja nezavisnosti u kojoj se manifestuje. Njegov je očigledan cilj da se “spreči da bratoubilačke borbe dovedu u opasnost nezavisnost i stabilnost novih država...”

Ovaj princip je utoliko lakše primeniti između republika što je — na osnovu alineja 2. i 4. člana 5. Ustava SFRJ — odlučeno da se konzistentnost teritorija i republičke granice ne mogu menjati bez njihove saglasnosti.

Mišljenje br. 4, 11. januar 1992.

Pismom datiranim 20. decembra 1991. godine, upućenim predsedniku Ministarskog saveta Evropske zajednice ministar spoljnih poslova Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine zatražio je da ovu republiku priznaju zemlje članice Evropske zajednice.

Arbitražna komisija je pristupila razmatranju ovog zahteva u skladu sa odredbama Deklaracije o Jugoslaviji i smernicama za priznavanje novih država u istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu koje je usvojio Ministarski savet Evropske zajednice 16. decembra 1991. godine, kao i u skladu sa proceduralnim odredbama koje je u tom cilju komisija usvojila 22. decembra 1991. godine. Komisija je proučila sledeća dokumenta koja joj je uputila Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina:

— Odgovore na upitnik koji je Komisija uputila zainteresovanim republikama 24. decembra 1991. godine;

— Izvode iz odredbi Ustava SR BiH iz 1974. godine, amandmanima na taj Ustav usvojenim 1990, izvode odredbi Ustava SFRJ i Nacrt Ustava čija priprema je u toku:

— “Memorandum” i “platformu” Skupštine SR BiH od 14. oktobra 1991. godine;

— Pismo predsednika Predsedništva SR BiH upućeno predsedniku Konferencije za mir u Jugoslaviji lordu Karingtonu, 27. decembra 1991. o konstituisanju “Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini”;

— Odluku predsednika vlade SR BiH od 8. januara 1992. godine koju je objavio “Službeni list”. Tom odlukom vlada se obavezuje na poštovanje međunarodnih tekstova pomenutih u smernicama;

— Odgovor od 8. januara 1992. godine, na zahtev komisije od 3. januara 1992. za dodatne informacije.

Komisija je, osim toga, imala na raspolaganju dva pisma koja je 22. decembra 1991. godine i 9. januara 1992. godine uputio predsednik “Skupštine srpskog naroda u Bosni i Hercegovini” i čija je kopija istog dana poslata predsedniku Komisije.

Na osnovu informacija kojima raspolaže, pošto je saslušan izvestilac, Arbitražna komisija daje sledeće mišljenje:

1. Aktom koji su 20. decembra 1991. odvojeno usvojili Predsedništvo i Vlada Bosne i Hercegovine i koji je objavljen u “Službenom listu” Republike 23. decembra, te vlasti su globalno prihvatile sve obaveze predviđene Deklaracijom i Smernice od 16. decembra 1991. godine.

— U istom aktu vlasti su istakle da Bosna i Hercegovina prihvata Nacrt konvencije Haške konferencije od 4. novembra 1991. godine i naročito odredbe Drugog poglavlja nacрта koje se odnose na prava čoveka i prava nacionalnih i etničkih grupa.

— Odlukom od 8. januara 1992. godine vlada SR BiH prihvata i obavezuje se da primenjuje Povelju UN, Završni akt iz Helsinkija, Parisku povelju, univerzalnu Deklaraciju o pravima čoveka. Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima i sve druge međunarodne akte koji garantuju prava čoveka i slobode i da poštuje ranije preuzete obaveze SFRJ na planu razoružavanja i kontrole naoružanja.

— Važeći Ustav SR BiH garantuje jednaka prava “narodima Bosne i Hercegovine — Muslimanima, Srbima i Hrvatima — i pripadnicima drugih naroda i etničkih grupa koji žive na njenoj teritoriji”.

— Važeći Ustav SR BiH garantuje poštovanje prava čoveka, i vlasti Bosne i Hercegovine su dostavile Komisiji listu važećih zakona kojima se potvrđuju ti principi. Osim toga, pružile su komisiji uveravanja da će novi Ustav, trenutno u pripremi, u potpunosti garantovati prava i slobode čoveka.

— Vlasti Bosne i Hercegovine takođe su pružile uveravanja Komisiji da ova Republika nema nikakve teritorijalne pretenzije prema susednim zemljama i da je spremna da bude garant njihovog teritorijalnog integriteta;

— One su takođe istakle svoju podršku mirovnim zalaganjima Generalnog sekretara i Saveta bezbednosti OUN u Jugoslaviji i svoju spremnost da i dalje učestvuju u radu Konferencije za mir u Jugoslaviji u duhu konstitutivne saradnje.

2. Komisija je takođe utvrdila da je Skupština SR BiH 24. oktobra 1991. godine usvojila “Platformu” o budućem uređenju jugoslovenske zajednice. Prema ovom dokumentu SR BiH je spremna da pristupi novoj jugoslovenskoj zajednici ukoliko se ispune dva uslova:

— Da nova zajednica sadrži najmanje Srbiju i Hrvatsku;

— Da istovremeno bude potpisana konvencija o priznavanju suvereniteta SR BiH u njenim postojećim granicama. Predsednik SR BiH obavestio je Komisiju da ova perspektiva ništa ne menja u pogledu zahteva za priznavanje suvereniteta i nezavisnosti (SR BiH).

3. Komisija konstatuje:

a) Da gore pomenute izjave i obaveze potiču od Predsedništva i vlade Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine, a da se srpski članovi Predsedništva nisu pridružili tim gore pomenutim izjavama i obavezama;

b) Prema Ustavu Bosne i Hercegovine koji je modifikovan amandmanom LXVII, građani ostvaruju svoja prava posredstvom predstavničke Skupštine ili putem referendumu.

Po mišljenju Predsedništva i vlade SR BiH, pravnu osnovu zahtevu za priznavanje predstavlja amandman LX koji je dodat Ustavu Bosne i Hercegovine 31. jula 1990. godine. Ovaj amandman određuje da je Republika Bosna i Hercegovina “Suverena demokratska država ravnopravnih građana, naroda Bosne i Hercegovine — Muslimana, Srba i Hrvata — i

pripadnika drugih naroda i narodnosti koji žive na njenoj teritoriji”. Ova deklaracija, koja je uglavnom već sadržana u članu 1. Ustava iz 1974. godine, ne predstavlja značajnu novinu u odnosa na ranije pravno stanje.

Sem toga, izvan institucionalnog okvira SR BiH, “srpski narod u Bosni i Hercegovini” se 10. novembra 1991. godine izjasnio putem plebiscita za “zajedničku jugoslovensku državu”.

21. decembra 1991. godine “Skupština srpskog naroda u Bosni i Hercegovini” izglasala je rezoluciju koja teži formiranju “Srpske republike Bosne i Hercegovine” u okviru savezne države Jugoslavije, ukoliko bi muslimanske i hrvatske zajednice u Bosni i Hercegovini odlučile da “promene stav o Jugoslaviji”.

9. januara 1992. godine ta skupština je proglasila nezavisnost “Srpske Republike Bosne i Hercegovine”.

4. U takvim okolnostima Arbitražna komisija smatra da se izražavanje volje stanovništva Bosne i Hercegovine da se SR BiH konstituiše kao suverena i nezavisna država ne može smatrati potpuno osnovanim.

Ta ocena bi mogla da bude promenjena ukoliko bi u tom pogledu garancije pružila republika koja je formulisala zahtev za priznanje, eventualno putem referenduma na koji bi bili pozvani da učestvuju svi građani SR BiH bez razlike i pod međunarodom kontrolom.

Mišljenje broj 5, 11. januar 1992.

U pismu od 19. decembra 1991. godine, upućenom predsedniku Ministarskog saveta Evropske zajednice, predsednik Republike Hrvatske je zatražio da tu republiku priznaju države članice Evropske zajednice.

Arbitražna komisija je pristupila razmatranju tog zahteva primenjujući odredbe Deklaracije o Jugoslaviji i smernice o priznavanju novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu, koje je Ministarski savet Evropske zajednice usvojio 16. decembra 1991. godine, i proceduralna pravila koja je komisija u tom cilju usvojila 22. decembra 1991. godine.

U cilju tog razmatranja, komisija je proučila sledeća dokumenta koja je uputila Republika Hrvatska:

— Odgovore na upitnik Komisije upućen zainteresovanim republikama 24. decembra 1991. godine,

— Dokument poslat uz zahtev za priznavanje od 19. decembra 1991. godine pod uslovom “odgovori na deklaraciju o Jugoslaviji i na deklaraciju o smernicama za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu”,

— Ustav Republike Hrvatske od 22. decembra 1990. godine,

— Izveštaj o rezultatima referenduma održanog 19. maja 1991. godine,

— Ustavnu odluku o suverenosti i nezavisnosti Republike Hrvatske od 25. juna 1991. potvrđenu članom 140. paragrafa 1. njenog Ustava,

— Deklaraciju o uspostavljanju suverenosti i nezavisnosti Republike Hrvatske od 25. juna 1991. godine,

— Ustavni zakon o ljudskim pravima i slobodama i o pravima nacionalnih i etničkih zajednica, kao i manjina u Republici Hrvatskoj od 4. decembra 1991. godine,

— Odluku Parlamenta od 28. decembra 1991. kojom se podržava zahtev za priznavanje Republike Hrvatske koji je izneo predsednik Republike Hrvatske,

— Telefaks koji je predsednik Republike Hrvatske poslao 11. januara 1992. godine kao odgovor na zahtev za dodatne informacije koje je formulisala komisija 10. januara 1992. godine.

Na osnovu informacija kojima raspolaže, pošto je saslušan izvestilac, Arbitražna komisija iznosi sledeće mišljenje:

1. U odgovorima na upitnik komisije predsednik Republike Hrvatske potvrdno odgovara na formulisana pitanja u vezi sa:

a) Prihvatanjem od strane te republike smernica za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom savezu,

b) Podrškom naporima u korist mira koji ulažu Generalni sekretar i Savet bezbednosti UN kao i mirovna konferencija o Jugoslaviji.

2. Komisija je 10. januara 1992. godine zatražila od Republike Hrvatske da potvrdi da prihvata sve odredbe Nacrta konvencije mirovne konferencije od 4. novembra 1991. godine i naročito odredbe poglavlja II, član 2-c (“specijalni status”).

Komisija konstatuje da u svom odgovoru od 11. januara 1992, godine predsednik Republike Hrvatske potvrđuje da je sve odredbe sadržane u Nacrtu konvencije mirovne konferencije o Jugoslaviji, Republika Hrvatska prihvatila u načelu 5. novembra 1991. godine i da su one potvrđene Ustavnim zakonom od 4. decembra 1991. godine.

3. Shodno tome, Arbitražna komisija je mišljenja da:

— Ustavni zakon od 4. decembra 1991. godine ne pokriva u potpunosti sve odredbe Nacrta konvencije od 4. novembra 1991. godine, naročito one sadržane u poglavlju II, član 2-c, pod naslovom “specijalni status”,

— Stoga vlasti Republike Hrvatske treba da dopune Ustavni zakon od 4. decembra 1991. godine kako bi zadovoljile gore navedene odredbe nacrta sporazuma,

— Uz ovu ogradu, Republika Hrvatska ispunjava potrebne uslove za njeno priznavanje od strane zemalja članica Evropske zajednice, a u skladu sa Deklaracijom o Jugoslaviji i smernicama za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu koje je Ministarski savet Evropske zajednice usvojio 16. decembra 1991. godine.

Mišljenje broj 6, 11. januar 1992.

Pismom od 20. decembra 1991. godine, upućenom predsedniku Ministarskog saveta Evropske zajednice, ministar spoljnih poslova Republike Makedonije zatražio je da zemlje članice Evropske zajednice priznaju ovu republiku.

Arbitražna komisija je pristupila razmatranju ovog zahteva, primenjujući odredbe Deklaracije o Jugoslaviji i "Smernice za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu" koje je Ministarski savet Evropske zajednice usvojio 16. decembra 1991. godine, kao i proceduralne odredbe koje je Komisija usvojila 22. decembra 1991. godine.

U cilju tog razmatranja, Komisija je proučila sledeća dokumenta koja joj je poslala Socijalistička Republika Makedonija:

— Deklaraciju Skupštine Republike Makedonije od 19. decembra 1991. godine koja je priložena uz pismo ministra spoljnih poslova,

— Pismo ministra spoljnih poslova Republike Makedonije od 20. decembra 1991. godine,

— Odgovor na upitnik koji je Komisija poslala zainteresovanim republikama 24. decembra 1991. godine,

— Izveštaj o rezultatima referenduma održanog 8. septembra 1991. godine,

— Deklaraciju Skupštine Republike Makedonije od 17. septembra 1991. godine,

— Ustav Republike Makedonije od 17. novembra 1991. godine i amandmane osvojene 6. januara 1992. godine,

— Pismo koje je ministar spoljnih poslova telefaksom poslao 11. januara 1992. godine predsedniku Arbitražne komisije kao odgovor na zahtev za dodatne informacije koje je Komisija formulisala 10. januara 1992. godine.

Na osnovu informacija kojima raspolaže, pošto je saslušan izvestilac, Arbitražna komisija iznosi sledeće mišljenje:

1. U odgovoru na upitnik Komisije ministar inostranih poslova je, u ime Republike Makedonije, izjavio sledeće:

a) na pitanje u vezi sa merama koje je Makedonija već preduzela ili tek namerava da preduzme u cilju primene principa Povelje UN, Završnog akta iz Helsinkija i Pariske povelje:

Ustavni zakon o primeni Ustava Republike Makedonije kaže da Republika Makedonija svoj međunarodni položaj i svoje odnose sa drugim državama i međunarodnim organizacijama zasniva na opšte priznatim principima međunarodnog prava (član 3).

Ustavni zakon o primeni ustava Makedonije precizira da Republika Makedonija kao legalni naslednik SFRJ, ravnopravno sa ostalim republikama, preuzima prava i obaveze koje proističu iz stvaranja SFRJ (član 4).

b) na pitanje u vezi sa merama koje je Makedonija već preduzela ili se sprema da preduzme kako bi garantovala prava etničkih i nacionalnih grupa i manjina koje žive na njenoj teritoriji:

Ustav Republike Makedonije predviđa formiranje Saveta za međunacionalne odnose koji će se baviti odgovarajućim pitanjima na nivou Republike. Savet je sastavljen na bazi pariteta svih nacionalnosti i, pored predsednika Skupštine, u njemu su dva Makedonca, isti broj Albanaca, Turaka, Vlaha i Roma i dva predstavnika drugih nacionalnosti u Makedoniji. Skupština je dužna da se izjasni o mišljenjima i predlozima Saveta i da o tome donese odluku (član 78).

c) na pitanje da li je Makedonija spremna da se odrekne izmene svojih granica primenom sile:

Da, Republika poštuje nepovredivost teritorijalnih granica koje se mogu menjati samo miroljubivim sredstvima i putem zajedničkog dogovora. Skupština Republike Makedonije je u Deklaraciji od 17. decembra 1991. godine potvrdila da Republika Makedonija, striktno poštujući načelo nepovredivosti granica kao garantiju mira i bezbednosti u regionu i uopšte, manifestuje svoju politiku, a to je da nema i da ne izražava teritorijalne pretenzije prema bilo kojoj susednoj zemlji (član 4).

d) na pitanje da li je Makedonija spremna da se povinuje svim obavezama na planu razoružanja i neširenja nuklearnog oružja:

Da, Republika Makedonija preuzima sve obaveze koje se odnose na razoružanje i na neširenje nuklearnog oružja, kao i na bezbednost i teritorijalnu stabilnost.

e) na pitanje da li je Makedonija spremna da pregovorima reši sva pitanja koja se odnose na sukcesiju država u Jugoslaviji i da regionalne sporove rešava, u slučaju potrebe, pribegavanjem arbitraži:

Da, Republika Makedonija prihvata obavezu i pristaje da putem pregovora rešava sva pitanja u vezi sa sukcesijom država i da regionalne sporove, u slučaju potrebe, rešava arbitražom.

f) na pitanje koje se odnosi na mere koje je Makedonija već preduzela ili namerava da preduzme radi ispunjenja ove obaveze:

Ustavni zakon za primenu ustava Makedonije reguliše pitanje nasleđa i kaže da će Republika Makedonija, kao naslednik koji je ravnopravan sa drugim republikama SFRJ, rešavati prava i obaveze SFRJ u skladu sa sporazumom sa drugim republikama koji se odnosi na pravnu sukcesiju SFRJ i uzajamne odnose (član 4).

g) na pitanje da li je i u kojem obliku Makedonija prihvatila Nacrt konvencije Konferencije za mir u Jugoslaviji:

Na predlog vlade Republike Makedonije, Skupština Republike Makedonije je 19. decembra 1991. godine usvojila Deklaraciju kojom je prihvatila Nacrt konvencije Konferencije o Jugoslaviji (tačka 3).

h) na pitanje da li ovo prihvatanje preciznije važi za poglavlje II ove konvencije:

Da, Republika Makedonija prihvata odredbe poglavlja II Nacrta konvencije o pravima čoveka i pravima nacionalnih i etničkih grupa.

2. Posle zahteva Arbitražne komisije od 10. januara 1992. godine, ministar inostranih poslova Republike Makedonije je u pismu od 11. januara 1992. godine izjavio da će se Republika Makedonija uzdržati od bilo kakve neprijateljske propagande uperene protiv jedne susedne države, članice Evropske zajednice.

3. Komisija osim toga konstatuje da je Skupština Republike Makedonije 17. novembra 1991. godine usvojila Ustav koji sadrži strukture demokratskih režima i garancije za prava čoveka koja su na snazi u Evropi.

Ustav sadrži niz posebnih odredbi za zaštitu manjina čije osnovne smernice moraju biti barem pomenute:

a) najznačajnija odredba sadržana je u članu 48. paragraf 1, kojim je predviđeno da pripadnici različitih nacionalnosti imaju pravo da slobodno izražavaju svoj nacionalni identitet, da ga čuvaju i da nastave da ga razvijaju, isto važi za nacionalne "atribute".

b) na osnovu člana 48. paragraf 2, Republika garantuje zaštitu etničkog, kulturnog, jezičkog i verskog identiteta različitih nacionalnosti.

c) na osnovu člana 48. paragraf 3, pripadnici različitih nacionalnosti imaju pravo da osnivaju kulturne i umetničke institucije, kao i školska i druga udruženja koja omogućavaju izražavanje, očuvanje i razvoj njihove nacionalnosti.

d) na osnovu člana 48. paragraf 4, oni, između ostalog, imaju pravo na nastavu na maternjem jeziku, kako na nivou osnovne, tako i na nivou srednje škole. Te odredbe moraju biti precizirane zakonima. U školama u kojima će se nastava održavati na jeziku neke od drugih nacionalnosti, takođe će morati da se predaje makedonski jezik.

e) u vezi s tim takođe su značajne odredbe iz člana 45. pošto predviđaju da svaki građanin može da osniva privatne škole na svim nivoima obrazovanja, osim na nivou osnovne škole. Na osnovu odredbi člana 19. paragraf 4, i verske zajednice imaju pravo da osnivaju škole. Međutim, u oba slučaja, to pravo tek treba da se precizira zakonskim tekstovima.

f) što se tiče problema jezika i pisma, član 7 paragraf 2, predviđa da u opštinama gde većina stanovnika pripada nekoj drugoj nacionalnosti, jezik i pismo te nacionalnosti moraju biti u službenoj upotrebi, paralelno sa makedonskim jezikom i ćiriličnim pismom. U skladu sa članom 7. paragraf 3, isto treba da važi i za opštine u kojima živi značajan broj stanovnika koji pripadaju određenoj nacionalnosti. Ipak, ova prava u oba slučaja još treba da budu precizirana zakonima.

g) član 9. paragraf 1 u Ustavu zabranjuje svaku diskriminaciju, posebno iz raznih pobuda ili po boji kože, nacionalnom ili socijalnom poreklu, kao i zbog političkih ubeđenja.

4. Skupština Republike Makedonije je 6. januara 1992. godine revidirala Ustav od 17. novembra 1991. godine, usvojivši sledeći ustavni zakon:

Ovi amandmani sastavni su deo Ustava i biće primenjeni odmah po usvajanju:

Amandman broj 1

1. Republika Makedonija nema nikakve teritorijalne pretenzije prema susednim državama.
2. Granice Republike Makedonije moći će da se menjaju samo u skladu sa Ustavom, na osnovu sporazuma država i opšte prihvaćenih pravila međunarodnog prava.
3. Prvi paragraf ovog amandmana dodaje se članu 3, a paragraf 3 zamenjuje alineju 3. Ustava Republike Makedonije.

Amandman broj 2

1. Republika Makedonija neće povrediti suverena prava i neće se mešati u unutrašnje poslove drugih država.

Arbitražna komisija smatra:

— da Republika Makedonija zadovoljava uslove predviđene smernicama koje se odnose na priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu, kao i Deklaracijom o Jugoslaviji koju je Ministarski savet Evropske zajednice usvojio 16. decembra 1991. godine.

— da je, uz to, Republika Makedonija odustala od bilo kakvih teritorijalnih pretenzija u deklaracijama koje su nedvosmislene i obavezujuće na planu međunarodnog prava. Da samim tim, upotreba imena "Makedonija" ne bi trebalo da podrazumeva nikakve teritorijalne pretenzije na račun neke druge države.

— Da se, s druge strane Republika Makedonija zvanično u skladu sa međunarodnim pravom, obavezala da će se uzdržavati, uopšte, a naročito primenjujući član 49. svog Ustava, od svake neprijateljske propagande uperene protiv neke druge države: to proističe iz izjave ministra inostranih poslova Republike Makedonije od 11. januara 1992. i koja je Arbitražnoj komisiji data na njen zahtev u cilju tumačenja amandmana 2. od 6. januara 1992. na Ustav.

Mišljenje broj 7, 11. januar 1992.

U pismu od 19. decembra 1991. upućenom predsedniku Ministarskog saveta Evropske zajednice, ministar inostranih poslova Republike Slovenije je zatražio da države članice Evropske zajednice priznaju ovu republiku.

Arbitražna komisija je pristupila razmatranju ovog zahteva primenjujući odredbe Deklaracije o Jugoslaviji i Smernice za priznavanje novih država u istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu koje je Ministarski savet Evropske zajednice usvojio 16. decembra 1991. i proceduralnih pravila koje je Komisija u tom cilju usvojila 22. decembra 1991.

U cilju tog razmatranja Komisija je proučila sledeća dokumenta koja joj je uputila Republika Slovenija:

— Odgovore na upitnik Komisije upućen zainteresovanim republikama 24. decembra 1991.

— Deklaraciju o nezavisnosti Slovenije koju je Skupština Republike Slovenije usvojila 25. juna 1991.

— Ustavnu povelju koju je isti organ usvojio istoga dana.

— Ustavni zakon koji se odnosi na primenu Ustava, nedatiran.

— Deklaraciju iste Skupštine od 20. novembra.

— Tekst Ustava od 23. decembra 1991.

— Kratku notu o izbornom sistemu,

— Dokumente koji se odnose na plebiscit od 23. decembra 1990. godine.

— Zakon o spoljnim poslovima usvojen 5. juna 1991. godine.

Na osnovu informacija kojima raspolaže, a pošto je saslušan izvestilac, Arbitražna komisija donosi sledeće mišljenje:

1. Kao što se vidi iz pisma od 19. decembra 1991. godine ministar spoljnih poslova Republike Slovenije zatražio je, u ime ove republike, njeno priznavanje od strane Evropske zajednice i njenih država članica. Ovaj zahtev potvrda je zahteva koji je u istom smislu već formulisala Republika Slovenija 26. juna 1991. godine. Akti koji su prethodili zahtevu za priznavanje podnetom 19. decembra mogu se rezimirati na sledeći način:

Plebiscit o eventualnoj Deklaraciji o nezavisnosti Republike Slovenije organizovan je 23. decembra 1990. godine.

Na pitanje: “Da li Slovenija treba da postane suverena i nezavisna država?”, apsolutna većina glasača pozitivno je odgovorila (Deklaracija o nezavisnosti od 25. juna 1991. godine). Prema podacima koje je objavila Republika, 88,5% glasača je glasalo za nezavisnost u odnosu na 4% koliko ih se izjasnilo protiv.

S obzirom na ove rezultate, i uzimajući u obzir činjenicu da su propali predlozi i pokušaji da se SFRJ transformiše putem konsensusa, Skupština Republike Slovenije je 25. juna 1991. godine usvojila Deklaraciju o nezavisnosti na osnovu “jednoglasnog predloga svih stranaka, grupa ili delegata predstavljenih u “Parlamentu”.

Prema dodatnim informacijama koje su date 8. januara 1992. godine na zahtev Arbitražne komisije, a odnose se na izborni sistem i strukturu vlasti Republike Slovenije, sadašnja Skupština je rezultat izbora održanih u aprilu 1990. godine.

Posle izbora formiran je Izvršni savet koga podržava šest partija koje imaju većinu u ovoj Skupštini.

S tim u vezi, treba napomenuti da član 81. novog Ustava od 23. decembra 1991. godine predviđa “opšte, ravnopravno, direktno i tajno glasanje”. Prema ustavnom zakonu, kojim se reguliše primena ovog Ustava, mandat sadašnje Skupštine trajeće do izbora novog Parlamenta

(državne skupštine) koja bi, kako se čini, (trebale da se organizuje u aprilu ili junu 1992. godine.

Efektivna politička kontrola koju vrši Skupština proističe iz Deklaracije te Skupštine od 20. novembra.

Slovenačka delegacija je na Hašku konferenciju pozvana da bi je izvestila o razvoju pregovora i zauzetim stavovima i stavovima koji će biti zauzeti.

U istoj Deklaraciji se ističe da je najznačajniji cilj Republike Slovenije na planu spoljne politike multilateralno međunarodno priznanje (...), jačanje međunarodnog položaja (...), ubrzavanje stvaranja načina koji omogućavaju da postane punopravna članica Ujedinjenih nacija i ostalih međunarodnih i finansijskih organizacija (...).

Dakle, u skladu sa tom smernicom ministar inostranih poslova je formulisao zahtev za priznanje. Republika Slovenija u svom odgovoru na upitnik precizira da su taj zahtev, između ostalog, prethodno prihvatili i Izvršni savet, Predsedništvo i Spoljnopolitička komisija Skupštine Republike Slovenije.

2. Opšte uzev, zahtev za priznanje koje je 19. decembra formulisao ministar inostranih poslova podrazumeva, u skladu sa odgovorom na upitnik komisije, "formalni izraz prihvatanja Deklaracije o Jugoslaviji i uslova za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu".

Što se tiče svakog od tih uslova, Komisija konstatuje:

a) u vezi sa poštovanjem odredbi Povelje Ujedinjenih nacija, Završnog akta iz Helsinkija, Pariske povelje, Deklaracije o nezavisnosti od 25. juna 1991. predviđa poštovanje tih međunarodnih akata. Isto važi za zahtev za priznavanje od 19. decembra. Republika Slovenija ističe da namerava da zatraži prijem u Ujedinjene nacije i KEBS.

Između ostalog, član 8. Ustava od 23. decembra 1991. precizira: "zakoni i drugi propisi moraju biti u skladu sa opštevažećim principima međunarodnih prava i međunarodnim ugovorima na koje se Slovenija obavezala. Ratifikovani i objavljeni ugovori se odmah koriste.

Osim toga, što se tiče odredbi iz kojih proističe slovenački pravni poredak, on pored prava čoveka, poštuje načelo legalnosti i obezbeđuje demokratski režim. Republika u svom odgovoru na upitnik Komisije navodi niz "ustavnih odredbi koje u dovoljnoj meri obezbeđuju poštovanje tih načela na planu pravosuđa.

Najzad, Republika Slovenija se obavezuje da će prihvatiti međunarodne mehanizme za kontrolu poštovanja prava čoveka, uključujući i pojedinačne zahteve pred Evropskom komisijom za prava čoveka.

b) u vezi sa garantovanjem prava etničkih i nacionalnih grupa i manjina, u skladu sa obavezama preuzetim u okviru KEBS-a:

U zahtevu za priznanje Republika Slovenija izjavljuje da njen Ustav i zakon poštuju gore navedena prava. Pominje neke članove svog Ustava (član 61—63) koji obezbeđuju slobodno izražavanje etničkog ili nacionalnog identiteta, slobodu upotrebe jezika i pisma u

administrativnim ili sudskim procedurama, zabranu etničke, socijalne, verske i drugih diskriminacija. Poziva se na izvestan broj zakona kojima se određuju te slobode u domenu upotrebe jezika u nastavi ili sudskim pitanjima. Osim toga, član 3. “Osnovne ustavne povelje” od 25. juna 1991, član 64. Ustava — kao i članovi 5. i 81. — obezbeđuju italijanskoj i mađarskog manjini izvestan broj posebnih prava (pravo na njihove nacionalne simbole, na nacionalni identitet i školovanje na maternjem jeziku, pravo na izvesnu političku autonomiju i minimalnu zastupljenost u republičkim ili lokalnim organima, pravo na veto na propise koji se tiču statusa tih manjina...)

c) u vezi sa poštovanjem nepovredivosti teritorijalnih granica, u zahtevu za priznavanje od 19. decembra 1991. ponovljeno je ono na šta se Republika Slovenija obavezala već u Deklaraciji o nezavisnosti od 25. juna 1991. godine. Granice su utvrđene u članu 2 “osnovne ustavne povelje” od 25. juna 1991, bez izmene u odnosu na postojeće granice. Republika Slovenija osim toga ističe da ne postoji nikakav teritorijalni spor između nje i susjednih država ili republike (Hrvatska).

d) u vezi sa preuzimanjem odgovarajućih obaveza vezanih za razoružavanje i neširenje nuklearnog oružja, kao i za bezbednost i stabilnost u regionu, Republika Slovenija ističe da je spremnost da nezavisnost i suverenost stekne mirnim putem već izražena u Deklaraciji o nezavisnosti od 25. juna 1991, da je osim toga, posle evakuisanja savezne armije posle 25. oktobra njeno naoružanje svedeno na minimum neophodan za odbranu njene teritorije. Kako u svom zahtevu za priznavanje, tako i u svom odgovoru na upitnik Komisije, Republika Slovenija prihvata da nasledi međunarodne ugovore koje je potpisala Jugoslavija, uključivši i Ugovor o neširenju nuklearnog oružja iz 1968. godine. Ona, osim toga, razmatra mogućnost da kada jednom bude priznata, podnese predloge na planu regionalne bezbednosti i stabilnosti.

e) što se tiče rešavanja pitanja koja se odnose na sukcesiju država i regionalnih sporova putem sporazuma (uključivši i pribegavanje arbitraži) Republika Slovenija prihvata ovaj uslov kako u svom zahtevu za priznavanje, tako i u svom odgovoru na upitnik Komisije. Ona, osim toga, ističe da je njen stav bio takav od samog početka Konferencije. I na kraju, ona u slučaju sporazuma različitih strana prihvata načelo pribegavanja arbitraži kao rešenje, pri čemu je arbitražna odluka obavezna.

3. Podsećajući na činjenicu da se još u Deklaraciji Skupštine usvojene 20. novembra 1991. godine ističe “da ona podržava osnovnu koncepciju plana lorda Karingtona”, Republika Slovenija, u svom zahtevu za priznavanje, izjavljuje da prihvata načela sadržana u Nacrtu konvencije Konferencije za mir od 4. novembra 1991. godine.

Osim toga, Republika Slovenija ističe da je redigovan Ustav od 23. decembra kako bi se sprovele odredbe gore navedenog Nacrta.

Što se tiče poglavlja II ovog Nacrta konvencije koji se odnosi na prava čoveka i prava nacionalnih i etničkih grupa, posle analiza Ustava donosimo sledeće zaključke:

a) čini se da poglavlje II u Ustavu, pod naslovom “Prava čoveka i osnovne slobode” (od člana 14. do člana 65) na korektan način predviđa poštovanje prava čoveka.

Preciznije rečeno, poštovanje prava čoveka obuhvaćeno članom 2. a. 1. Nacrta konvencije obezbeđeno je na sledeći način:

- pravo na život i osuda na smrt potvrđeni su članom 17;
- članovi 18, 21. i 34. odnose se na pravo na ljudsko dostojanstvo i na zabranu torture i nehumanog i ponižavajućeg tretmana;
- član 49. zabranjuje prinudni rad;
- članovi 19. i 20. potvrđuju pravo na slobodu i bezbednost ličnosti:
- pravo na pravdu, na pravično suđenje, pretpostavka nevinosti i pravo na odbranu garantovani su u članovima 24, 25, 27. do 30;
- poštovanje privatnog života predviđeno je članovima 37. i 38;
- članovi 41. i 46. garantuju slobodu misli, savesti i veroispovesiti uključujući i pravo na prigovor iz ličnih ubeđenja;
- slobodu izražavanja garantuju članovi 39. i 45:
- pravo na okupljanje predviđeno je članom 42:
- pravo na brak i osnivanje porodice priznato je u članovima 53—59;
- nediskriminacija u ostvarivanju tih prava obezbeđuje naročito član 14. (opšta odredba) i članovima 22, 43, 49 (posebni domeni).

b) što se tiče prava nacionalnih ili etničkih grupa i njihovih pripadnika, Komisija konstatuje da je član 14. osnovni član na planu jednakosti i nediskriminacije, pošto zabranjuje naročito one koje se zasnivaju na nacionalnosti, rasi, jeziku, političkim ili drugim ubeđenjima ili “drugim okolnostima”.

- član 16. koji striktno ograničava mogućnost ukidanja osnovnih prava i sloboda, ne dopušta mogućnost da takva suspenzija podrazumeva diskriminaciju u smislu gore navedenog člana 14. Osim toga, neke slobode (na primer pravo na život) ne mogu biti ukinute;
- princip nediskriminacije primenjuje se na posebne domene, naročito na slobodu ličnosti (član 19), pravo glasa (član 43), izbor posla (član 49), pravo na izražavanje pripadništva nekoj nacionalnosti ili nacionalnoj zajednici (član 61)
- prava dece štiti više odredbi članova od 53. do 58, a posebno član 56;
- pravo na upotrebu maternjeg jezika garantuje se u članovima 61. i 62.

Kad je reč o učešću u javnim poslovima može se istaći da postoji opšte i ravnopravno pravo glasa (član 43); da se učešće u javnim poslovima ostvaruje direktno, ili posredstvom predstavnika (član 44) i na kraju, da član 49. garantuje slobodan pristup radnim mestima.

Kada je reč o pripadnicima italijanske i mađarske manjine, a kako je već pokazano, član 64. Ustava utvrđuje poštovanje njihovog kulturnog, jezičkog, obrazovnog identiteta i njihovo

pravo da koriste sopstvene simbole. Komisija je upoznata sa izvesnim brojem zakona iz 1977. i 1980. godine. Ovim zakonima se u takozvanim “mešovitim” oblastima utvrđuje:

— pravo na korišćenje italijanskog ili mađarskog jezika na sudu, kao i pravo da tako postupa i javni tužilac;

— zaštitu italijanske i mađarske kulture i jezika kroz školovanje na matenjem jeziku u osnovnim i srednjim školama;

— na kraju, može se reći da pored toga što je Republika Slovenija već prihvatila međunarodne mehanizme za kontrolu i zaštitu poštovanja prava čoveka, Ustav ove Republike od 23. decembra predviđa osnivanje Ustavnog suda koji je nadležan da zakonima i posebnim aktima sankcioniše nepoštovanje prava čoveka i osnovnih sloboda.

4. Shodno tome, mišljenje Arbitražne komisije je da Republika Slovenija zadovoljava uslove predviđene smernicama vezanim za priznavanje novih država u Istočnoj Evropi i u Sovjetskom Savezu, kao i za Deklaraciju o Jugoslaviji koju je Ministarski savet usvojio 16. decembra 1991. godine.

Mišljenje broj 8, 4. jul 1992.

Predsednik Arbitražne komisije je 18. maja 1992. godine primio lorda Karingtona, predsedavajućeg Mirovne konferencije o Jugoslaviji, u kojem se Komisija upoznaje sa tri pitanja čiji je tekst objavljen u odluci koju je tog dana donela Arbitražna komisija.

Po mišljenju ove komisije, odgovori na pitanja broj 1 i 3 zavise od odgovora na pitanje broj 2. Samim tim, Komisija će odgovoriti prvim mišljenjem na pitanje broj 2. Pitanja broj 1 i 3 će biti predmet mišljenja broj 10 i 9.

Pitanje broj 2 je formulisano na sledeći način:

“U svom mišljenju broj 1 od 29. novembra 1991. godine, Arbitražna komisija je saopštila da smatra da je SFRJ stupila u proces raspadanja. Da li se danas može smatrati da je ovaj proces završen?”

Komisija je primila k znanju napomene, primedbe i dokumenta koja su joj dostavili republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Srbija i Slovenija.

Komisija je konstatovala, odlukom koja je doneta tog dana, da je kompetentna u ovom slučaju.

1. U svom mišljenju broj 1, od 29. novembra 1991. godine, Arbitražna komisija je konstatovala da:

— pitanje postojanja ili nepostojanja neke države treba da bude tretirano u zavisnosti od univerzalno priznatih principa međunarodnog prava koji određuju konstitutivne elemente države;

— SFRJ je sačuvala svoj međunarodni personalitet, ali je želja za nezavisnošću izražena putem referendumu u republikama Sloveniji, Hrvatskoj i Makedoniji i odlukom o suverenitetu u Bosni i Hercegovini;

— stav i funkcionisanje bitnih organa federacije više nisu zadovoljavali zahteve participacije i reprezentativnosti jedne savezne države;

— pribegavanje sili u odnosima između različitih elemenata federacije je pokazalo njenu nemoć;

— SFRJ se angažovala u procesu raspadanja, ali, republike su te koje bi trebalo da, u datom slučaju, ispolje želju za stvaranjem nove asocijacije sa demokratskim institucijama po svom izboru;

— postojanje ili nestanak jedne države su, u svakom slučaju, pitanje de facto.

2. Raspadanje jedne države povlači za sobom okončanje njenog pravnog personaliteta i duboko narušava funkcionisanje međunarodnog prava. Stoga se tome mora prići sa najvećom mogućom oprežnošću.

Komisija smatra da je postojanje jedne savezne države, koja se sastoji od više različitih federativnih celina, ozbiljno ugroženo kada se većina ovih entiteta, koji obuhvataju veći deo teritorije i stanovništva federacije, pretvori u suverene države, tako da se savezna vlast u njima više ne može sprovesti. Isto tako, ukoliko priznavanje jedne države od strane drugih država ima samo deklarativnu vrednost, ono, kao i članstvo u međunarodnim organizacijama, svedoči o uverenju ovih država da na taj način priznat politički entitet predstavlja realnost i poveravaju mu izvesna prava i obaveze u domenu međunarodnog prava.

3. Arbitražna komisija konstatuje da je posle njenog mišljenja broj 1:

— referendum predložen u njenom mišljenju broj 4 održan u Bosni i Hercegovini 29. februara i 1. marta 1992. i da se stanovništvo u velikoj većini izjasnilo za nezavisnost ove republike;

— Srbija i Crna Gora su, kao ravnopravne republike, osnovale novu državu pod imenom Savezna Republika Jugoslavija (SRJ), usvojivši novi ustav 27. aprila 1992. godine;

— većina novih država, stvorenih od nekadašnjih jugoslovenskih republika, pristupila je uzajamnom priznavanju nezavisnosti i samim tim su stavile do znanja da je okončana svaka savezna državna vlast na teritoriji novoosnovanih država;

— zajednički savezni organi, u okviru kojih su zastupljene sve jugoslovenske republike, više ne postoje i od tada nijedan organ ove vrste više ne funkcioniše;

— bivša nacionalna teritorija i stanovništvo federacije SFRJ pripada ubuduće u potpunosti pod suverenu vlast novih država;

— Bosnu i Hercegovinu, Hrvatsku i Sloveniju su priznale sve države članice Evropske zajednice kao i brojne druge države, a primljene su i u Ujedinjene nacije 22. maja 1992. godine;

— rezolucije 752 i 757 (1992) Saveta bezbednosti Ujedinjenih nacija u više navrata pominju “bivšu SFRJ”;

— štaviše, rezolucija 757 (1992) konstatuje da afirmacija SRJ (Srbija i Crna Gora), po kojoj ona automatski obezbeđuje kontinuitet nekadašnje SFRJ, nije opšte prihvaćena;

— Deklaracija koju je 27. juna 1992. godine u Lisabonu usvojio Evropski savet odnosi se izričito na “bivšu Jugoslaviju”.

4. Zbog svega toga, Arbitražna komisija smatra:

— da je proces raspadanja SFRJ, pomenut u upozorenju broj 1. od 29. novembra 1991. godine, došao do kraja i da treba konstatovati da SFRJ više ne postoji.

Mišljenje broj 9, 4. jul 1992.

Predsednik Arbitražne komisije je 18. maja 1992. godine primio pismo u kojem lord Karington, predsedavajući mirovne konferencije o Jugoslaviji, traži od Komisije mišljenje o sledećem pitanju:

“U slučaju pozitivnog odgovora (da li je dovršeno raspadanje SFRJ?), na kojim osnovama i u skladu sa kojim modalitetima treba da budu rešavani problemi nasleđa država, koji se postavljaju između različitih država proisteklih iz SFRJ?”

Komisija je primila k znanju napomene, primedbe i dokumenta koja su joj dostavile republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Srbija i Slovenija. Komisija je konstatovala da je nadležna u ovom slučaju.

1. Kao što je konstatovala Arbitražna komisija u svom mišljenju broj 8, odgovor na pitanje koje se razmatra zavisi od odgovora na pitanje broj 2 koje je postavio predsedavajući konferencije.

U svom mišljenju broj 8, Arbitražna komisija je zaključila da je proces raspadanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) završen i konstatovala da ova država više ne postoji.

Na teritoriji nekadašnje SFRJ su stvorene nove države i one su je zamenile. One su države naslednice nekadašnje SFRJ.

2. Kao što to podseća Arbitražna komisija u svom mišljenju broj 1, fenomen nasleđa država regulisan je principima međunarodnog prava na kojima se zasnivaju Bečke konvencije od 23. avgusta 1978. i od 8. aprila 1983. godine koje su sve republike prihvatile kao osnovu za diskusije o nasleđu država u okviru mirovne konferencije o Jugoslaviji.

Ono što se u vezi sa ovim pitanjem mora pre svega imati u vidu jeste to da usvojeno rešenje mora da predstavlja pravičan rezultat, a zainteresovane države treba da odrede modalitete putem sporazuma i uz poštovanje normi međunarodnog prava, a posebno fundamentalnih prava ljudske ličnosti i prava naroda i manjina.

3. U deklaraciji koja se odnosi na nekadašnju Jugoslaviju, usvojenoj 27. juna 1992. godine u Lisabonu Evropski savet stavlja do znanja da "Zajednica i njene zemlje članice neće priznati novi federativni entitet koji se sastoji od Srbije i Crne Gore kao državu naslednicu nekadašnje Jugoslavije sve dok nadležne međunarodne institucije ne budu donele odluku. One su odlučile da zahtevaju suspendovanje učešća jugoslovenske delegacije u radu KEBS i drugih međunarodnih oblasti i organizacija". Evropski savet je na taj način izrazio uverenje da SRJ (Srbija i Crna Gora) nemaju nikakvo pravo da se smatraju jedinim naslednikom SFRJ.

4. Zbog svega toga, Arbitražna komisija smatra:

— da države naslednice SFRJ treba da se slože i putem sporazuma reše sva pitanja vezana za nasleđe;

— da u svojim pregovorima o ovom pitanju, ove države treba da nastoje da dođu do pravednog rezultata, polazeći od principa na kojima se zasnivaju Bečke konvencije iz 1978. i 1983. kao i od odgovarajućih pravila običajnog međunarodnog prava;

— da, između ostalog, treba u potpunosti voditi računa o principu jednakosti prava i dužnosti u odnosu na međunarodno pravo;

— da treba okončati status članstva SFRJ u međunarodnim organizacijama u skladu sa njihovim statutima i da nijedna od zemalja naslednica ne može za sebe tražiti pravo koje je do tada imala SFRJ kao član;

— da se imovina SFRJ, koja se nalazi u trećim zemljama, mora podeliti među zemljama naslednicama u odgovarajućim proporcijama;

— da se, isto tako, ravnopravno moraju podeliti potraživanja i dugovi SFRJ među zemljama naslednicama;

— da zainteresovane države treba da reše sva sporna pitanja vezana za nasleđe SFRJ, koja nisu mogla biti rešena putem sporazuma, isključivo miroljubivim putem u skladu sa principima Povelje Ujedinjenih nacija;

— i da, pre svega, one moraju da traže rešenje putem ispitivanja, posredovanja, merenja, arbitriranja ili sudskih rešenja; ali,

— da, pošto joj nijedno specifično pitanje nije bilo postavljeno, Komisija ne mora da se na ovom stupnju izjašnjava o teškoćama koje bi se mogle pojaviti u vezi sa konkretnim problemima vezanim za nasleđe bivše Jugoslavije.

Mišljenje broj 10, 4. jul 1992.

Predsednik Arbitražne komisije primio je 18. maja 1992. pismo u kome lord Karington, predsedavajući mirovne konferencije o Jugoslaviji, traži od Komisije mišljenje o sledećem pitanju:

“Imajući u vidu međunarodno pravo, zar Savezna Republika Jugoslavija ne predstavlja novu državu koja traži priznanje zemalja članica Evropske zajednice u skladu sa Deklaracijom o Jugoslaviji, a Deklaracijom o smernicama o priznavanju novih država u Istočnoj Evropi i Sovjetskom Savezu, koje je Ministarski savet Evropske zajednice usvojio 16. decembra 1991?”

Komisija je primila k znanju napomene, primedbe i dokumenta koje su dostavile republike Bosna i Hercegovina, Hrvatska, Makedonija, Crna Gora, Srbija i Slovenija. Komisija je konstatovala da je nadležna u ovom slučaju.

1. Kao što je Arbitražna komisija istakla u svom mišljenju broj 8, odgovor na pitanje koje se razmatra u potpunosti zavisi od odgovora koji je dat na pitanje broj 2 koje je postavio predsedavajući konferencije.

U svom mišljenju broj 8 Komisija je zaključila da je okončan proces raspadanja Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) i da nijedan entitet koji je proistekao iz tog raspadanja ne može da pretenduje da bude isključivi naslednik SFRJ.

2. Dana 27. aprila 1992, Crna Gora i Srbija su odlučile da konsitituišu novi entitet nazvan “Savezna Republika Jugoslavija” čiji su ustav usvojile.

Arbitražnoj komisiji se čini da, u okviru granica konstituisanih administrativnim međama Crne Gore i Srbije unutar SFRJ, ovaj novi entitet odgovara kriterijumima države na osnovu javnog međunarodnog prava koji su navedeni u mišljenju broj 1 od 29. novembra 1991. Ali, kako je Savet bezbednosti Ujedinjenih nacija konstatovao u svojoj rezoluciji 757 (1992), “tvrđnja SRJ (Srbije i Crne Gore) prema kojoj ona automatski obezbeđuje kontinuitet bivše SFRJ nije generalno prihvaćena”. U stvari, reč je o novoj državi koja ne bi mogla biti naslednik gore pomenute kao što na to ukazuje Arbitražna komisija u svom mišljenju broj 9.

3. Iz toga proizilazi da SRJ (Srbija i Crna Gora) samim tim ne uživa priznanje koje je, u potpuno drugačijim okolnostima, uživala SFRJ. Stoga u ovom slučaju ima razloga za priznavanje ove države od strane drugih zemalja.

4. Valja, međutim, konstatovati u vezi sa tim da, kao što je na to ukazala Komisija u svom mišljenju broj 1, iako priznanje ne predstavlja konstitutivni element države i ima čisto deklarativno dejstvo, ono je, nasuprot tome, diskrecioni čin koji druge države mogu da izvrše kada se za to opredele, u obliku za koji se slobodno odluče, uz jedinu obavezu da poštuju imperativne norme opšteg međunarodnog prava, posebno one kojima se zabranjuje pribegavanje sili u odnosima sa drugim državama u kojima se etničkim, verskim ili jezičkim manjinama garantuju prava.

Između ostalog, Zajednica i njene zemlje članice su, u Deklaraciji o Jugoslaviji od 16. decembra 1991. i u Smernicama o priznavanju novih država u Istočnoj Evropi i u Sovjetskom Savezu usvojenim istoga dana, nabrojale uslove od kojih zavisi priznavanje jugoslovenskih republika.

5. Prema tome, Arbitražna komisija je mišljenja da:

— SRJ (Srbija i Crna Gora) javlja se kao nova država koja se ne bi mogla smatrati isključivim naslednikom SFRJ;

— njeno eventualno priznavanje od strane zemalja članica zavisi od toga da li ta država uvažava uslove koji su za takav čin predviđeni opštim međunarodnim pravom, kao i deklaracijom i smernicama od 16. decembra 1991. godine.

Izvor: **Rezolucije Saveta bezbednosti UN o krizi u bivšoj Jugoslaviji (i drugi dokumenti)**, “Međunarodna politika”, Pravni fakultet i Fakultet političkih nauka, Beograd 1994.

Peščanik.net, 18.11.2008.